

Akkaya, M. A. (Ed.). (2025). Bilgi, Bilim ve Bilgi Merkezleri Odağında Etik. Hiperyayın. ISBN: 978-625-5884-70-1

Akkaya, M. A. (Ed.). (2025). Ethics Focused on Information, Science and Information Centers. Hiperyayın. ISBN: 978-625-5884-70-1

Nuri TAŞKIN*

Öz

Bu çalışma, “Bilgi, Bilim ve Bilgi Merkezleri Odağında Etik” başlıklı kitabın bir incelemesini sunmayı amaçlamaktadır. Toplam sekiz bölümden oluşan kitapta; etiğin bilgi, bilim, bilgi merkezleri ve teknoloji ile olan ilişkisi kuramsal ve kavramsal bir temel çerçevesinde ele alınmaktadır. Eserde etik kavramının netleştirilmesi amacıyla öncelikle ahlâki değerler ve felsefi sorgulama arasındaki farklar analiz edilmiş; ardından Bilgi ve Belge Yönetimi (BBY) alanı kapsamındaki kavramların ve kurumsal yapıların etik ile olan bağlantıları tematik başlıklar altında incelenmiştir. Bu çerçevede müzecilik etiği konusunun da kapsama dâhil edilmesi, bilgi-belge ve bilgi merkezi unsurlarının etik düzlemdeki bütünlüğünü sağlayan kapsayıcı bir yaklaşım ortaya koymaktadır. Çalışma, ayrıca etik ilkelerin bilgi ve belge kurumları ile bu alanda çalışan uzmanlar üzerindeki etkilerini, dijital çağın getirdiği yeni sorumluluklar bağlamında değerlendirmektedir. Bu yönleriyle kitap, BBY disiplininin etik ile olan kesişim noktalarını hem güncel yansımaları hem de geleceğe yönelik öngörülerini üzerinden bütüncül bir perspektifle yansıtmaktadır. Bilgi ve Belge Yönetimi disiplini içinde etik konusuna dair bütüncül bir yaklaşımla hazırlanması bakımından da ulusal literatürde bir ilk niteliği taşıyan bu çalışma, sunduğu kapsamlı içerikle hem meslek profesyonelleri hem de öğrenciler için konunun kavranmasını ve anlamlandırılmasını kolaylaştıran rehber niteliğinde bir işlev üstlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Etik; mesleki etik; bilgi etiği; bilgi merkezleri; bilgi ve belge yönetimi

Abstract

This study aims to provide a critical review of the book titled “Ethics Focused on Information, Science and Information Centers”. Comprising eight chapters, the book examines the relationship between ethics and information, science, information centers and technology within a theoretical and conceptual framework. To clarify the concept of ethics, the work first analyzes the distinctions between moral values and philosophical inquiry; subsequently, the connections between institutional structures and ethics within the field of Information and Records Management (IRM) are examined under thematic headings. In this context, the inclusion of museum ethics offers a comprehensive approach that ensures the integrity of information, records and information centers elements within an ethical framework. The study also evaluates the impact of ethical principles on information and records institutions and professionals in light of the new responsibilities emerging in the digital age. In these respects,

* İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, Kütüphanecilik Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: nuritaskin@gmail.com

İstanbul Medeniyet University, Faculty of Letters, Department of Information and Document Management, Division of Librarianship, İstanbul, Türkiye. E-mail: nuritaskin@gmail.com

the book illustrates the intersections between IRM and ethics from a holistic perspective, covering both current developments and future projections. As the first pioneering work in the Turkish literature on IRM to adopt such a comprehensive approach to the subject, this study serves as a guide that facilitates the understanding and interpretation of ethics for both professionals and students.

Keywords: *Ethics; professional ethics; information ethics; information centers; information and records management*

Bireysel ve toplumsal eylemleri “iyi ve kötü” ayrımı çerçevesinde sorgulayan etik kavramı, literatürde hem kuramsal bir temel hem de bir uygulama alanı olarak geniş bir yer tutmaktadır. Türkiye Bilimler Akademisi (2026) etiği; doğruluk ve yanlışlık konularına yanıt arayan, ahlâk sistemlerini yöntemli bir biçimde inceleyen bir felsefe dalı olarak tanımlamaktadır. Yine aynı kaynakta, sosyal bilimler açısından bakıldığında bu kavram; toplumsal ve mesleki boyutlar kazanarak, özellikle insan odaklı araştırmalarda ve profesyonel çalışma alanlarında uyulması gereken belirleyici kurallar bütününe dönüşmektedir. Türk Dil Kurumu (2026) ise kavramı daha somut bir düzleme taşıyarak; çeşitli meslek kollarında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü olarak ifade etmektedir. Bu doğrultuda etiğin genel felsefi zemini, belirli bir uzmanlık alanında faaliyet gösteren bireylerin topluma karşı sorumluluklarını tanımlayan “mesleki etik ilkeleri” aracılığıyla netlik kazanmaktadır.

Günümüzde etik olgusu, her disiplinin kendi pratikleri çerçevesinde yeniden tanımlanmaktadır. Bu dönüşümün kuramsal bir yapıya kavuşması amacıyla yürütülen akademik çalışmalar, mesleki etik kurallarının gelişimine yol göstermektedir. Bilgi ve Belge Yönetimi (BBY) disiplini özelinde; bilginin tarafsızlığı, erişim eşitliği ve mahremiyetin korunması gibi temel değerleri kapsayan profesyonel standartlar, bilimsel araştırmalar yoluyla kurumsallaşmaktadır. Bu araştırmalar, dijitalleşmenin getirdiği yeni etik sorunlar karşısında mesleki kuralların güncellenmesini sağlamakla kalmayıp; uygulama birliği oluşturarak hizmet kalitesini ve mesleğin toplumsal saygınlığını akademik bir zeminde güçlendirmektedir.

BBY ulusal literatüründe etik konusu; makale (Kaya, 2025; Akkaya ve Çağlar, 2025; Beygirci, 2022; Çakırer ve Akkaya, 2021; Şeşen, 2020; Akkaya ve Yıldırım, 2017; Zan, Yazıcı ve Yazıcı, 2016; Furat, 2009; Toplu, 2007; Subaşıoğlu, 1998), kitap (Özdemir, 2024; Yılmaz, 2007), sempozyum bildirileri (Keseroğlu vd., 2015) ve lisansüstü tezler aracılığıyla kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Mevcut çalışmalardan farklı olarak, Mehmet Ali Akkaya editörlüğünde hazırlanan *Bilgi, Bilim ve Bilgi Merkezleri Odağında Etik* başlıklı eser, mesleki temel prensipleri bütüncül bir yaklaşımla literatüre kazandırmaktadır. Sekiz bölümden oluşan bu çalışma, konuyu başlangıcından dijital çağın gerçeklerine kadar geniş bir kapsamda analiz etmektedir.

Eserin birinci bölümünde, Hasan Sacit Keseroğlu tarafından hazırlanan “Ahlâk ve Etik” başlıklı çalışmada (ss. 25-48), ahlâk ilkeleri; yazılı tarih öncesi toplumlardaki mitolojik kökenlerden başlatılarak ele alınmaktadır. Ahlâkın, felsefi bir sorgulama alanı olan etiğe dönüşümünün analiz edildiği bu bölümde; ahlâkın “neyin doğru olduğu” ile ilgilenen uygulamalı yapısı ile etiğin bu doğruları felsefi olarak gerekçelendiren niteliği arasındaki fark netleştirilmektedir. Çalışmada, Cicero’nun “moral” terimini kullanmasıyla ortaya çıkan kavram karışıklığının, günümüzde neden “meslek ahlâkı” yerine “mesleki etik” ifadesinin tercih

edilmesine yol açtığı vurgulanmaktadır. Geleneksel toplumsal yapılardan modern mesleki sistemlere kadar ahlâkın; insan eliyle biçimlendirilen ve sürekli değişim gösteren toplumsal bir olgu olduğu ortaya konulmaktadır. Mitolojik temellerden akılcı düzleme geçişin, insanlığın soyut düşünme yetisindeki gelişimi yansıttığı belirtilerek; bu tarihsel yaklaşımın, ahlâk ve etiğin güncel durumunu anlamak için kritik bir bakış açısı sunduğu ifade edilmektedir.

Eserin ikinci bölümü olan “Bilgi Etiği” (ss. 49-91) bölümünde, Coşkun Polat ve Kasım Binici, bilginin üretiminden korunmasına kadar geçen süreçteki etik sorunları ve yapay zekâ teknolojilerinin bu alandaki etkilerini mercek altına almaktadır. Bilgi etiği, bilginin üretim, paylaşım ve korunma süreçlerindeki karmaşık meselelere çözüm arayan dinamik bir alan olarak tanımlanırken, bilgi kullanıcıları ile hizmet sağlayıcılar arasındaki etkileşim mesleki sorumlulukların sınırlarını belirleyen temel çerçeve olarak sunulmaktadır. Ağ teknolojilerinin gelişimiyle bilgiye erişimin zamandan ve mekândan bağımsız hale gelmesi; mülkiyet, erişim ve paylaşım gibi geleneksel ilkelerin yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmıştır. Özellikle büyük veri ve üretken yapay zekâ araçlarının süreçlere dâhil olması; mülkiyet, özgünlük, şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi kavramları yeni bir tartışma odağına taşımıştır. Fikri mülkiyet, mahremiyet ve bilgi güvenliği gibi temel kavramların bilgi profesyonellerinin perspektifiyle irdelendiği bu bölümde, dijital çağın sunduğu yeni araçlar karşısında paydaşlar nezdinde etik bir farkındalık zemini oluşturulması amaçlanmaktadır.

“Bilgi Teknolojileri ve Etik: Dijital Çağda Sorumluluk, Mahremiyet ve Adaletin Yeniden Tanımlanması” başlıklı üçüncü bölümde (ss. 93-140), Nevzat Özel dijital dönüşümün etik değerler üzerindeki yansımalarını ve veri koruma ilkelerini uluslararası çerçevede analiz etmektedir. Bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişimin etik değerlerin sınırlarını yeniden çizdiği bu bölümde; mahremiyet, veri güvenliği, algoritmik şeffaflık ve dijital adalet gibi olgular merkezi bir rol oynamaktadır. Ödev etiği, faydacılık ve erdem etiği gibi kuramsal yaklaşımların dijital ekosisteme uyarlandığı bölümde; bilgi etiği, dijital etik ve bilgisayar etiği arasındaki kavramsal farklar titizlikle ortaya konmaktadır. Veri koruma ve dijital haklar ulusal ve uluslararası düzenleyici çerçeveler ışığında değerlendirilirken; gözetim, manipülasyon ve algoritmik ayrımcılık gibi teknolojik riskler etik yönetim ilkeleri bağlamında ele alınmaktadır. Bölüm, bilişim uzmanları ve karar vericiler için geliştirilen uluslararası etik kodlar eşliğinde dijital sorumluluk olgusunu tartışarak, insan odaklı bir dijital dönüşümün sağlanması için etik bilincin güçlendirilmesini temel bir koşul olarak sunmaktadır.

Kitabın dördüncü bölümünde, Kasım Binici ve Coşkun Polat tarafından kaleme alınan “Bilim Etiği” başlıklı çalışma (ss. 141-182), araştırma ve yayın faaliyetlerindeki etik beyan mekanizmalarını salt teorik bir düzlemde bırakmayıp, bu ilkelerin pratik uygulama süreçlerindeki işlevselliğini kapsamlı bir şekilde tartışmaktadır. Nitekim bilim etiği sadece teknolojinin ortaya çıkardığı etik sorunlarla değil, insan-bilim ilişkisinden kaynaklanan sorunlarla da ilgilenmektedir (Aydın, 2024, s. 70). Yazarlar da; bilim etiğini soyut normatif prensiplerin ötesinde; araştırmacılar, editörler, akademik kurumlar ve düzenleyici organların ortak sorumluluğunda şekillenen ve günlük araştırma pratiğinin içinde yaşayan fonksiyonel bir sistem olarak ele almaktadır. Bu bağlamda, Türkiye’deki mevcut mevzuat ve kurumsal yapıların yanı sıra uluslararası standart belirleyicilerin yaklaşımları üzerinden derinlikli bir analiz sunulmakta; yazarlık hakları, katkı beyanı, çıkar çatışması, finansman bildirimleri, etik kurul onayları ve güncel bir tartışma alanı olan yapay zekâ kullanımı gibi somut uygulama

alanlarına dair etik yansımalar titizlikle irdelenmektedir. Teknolojik gelişmelerin ve kurumsal farklılıkların bilimsel iletişimin güvenilirliği üzerindeki etkilerini de değerlendiren bölümde, etik ilkelerin teorik temelleri ile uygulama süreçleri arasında bütüncül bir köprü kurarak bilimsel dürüstlüğün sürdürülebilirliği için sistematik bir rehber teşkil etmektedir.

Mehmet Ali Akkaya tarafından kaleme alınan “Meslek Etiği” başlıklı beşinci bölümde (ss. 183-236), mesleki standartların tesisi, etik ikilemlerin çözümü ve toplumsal güvenin inşasındaki temel prensipler çok boyutlu bir perspektifle analiz edilmektedir. Joan Reitz tarafından hazırlanan ve çevrim içi erişime sunulan *Kütüphanecilik ve Bilgi Bilimi Sözlüğü (ODLIS)*'nde etik kodlar; kütüphanecilerin, kütüphane personelinin ve diğer bilgi profesyonellerinin mesleki uygulamalarındaki davranış ve karar alma süreçlerini düzenleyen bir standartlar bütünü olarak tanımlanmaktadır (Reitz, 2004). Yazar da bu bölümde mesleği yalnızca teknik bir uzmanlık alanı olmanın ötesinde, toplumsal yarar odağında gelişen sistemli bir iş olarak tanımlamakta; teknik donanımın etik değerlerle güçlendirilmediği sürece mesleki güvenilirliğin ve sürdürülebilirliğin sağlanamayacağını belirtmektedir. Etik standartların gelişiminde meslek örgütlerinin ve kurumsal yapıların tarihsel rolü ilgili bölümde irdelenmektedir. Bu kapsamda; dürüstlük, adalet, sorumluluk, gizlilik ve tarafsızlık gibi evrensel ilkelerin karar alma süreçleri ile meslektaş ilişkileri üzerindeki belirleyici etkisi detaylandırılmaktadır. Bunun yanı sıra çıkar çatışması, ayrımcılık ve yetkinin kötüye kullanımı gibi etik dışı tutumların hem bireysel hem de kurumsal düzeyde yarattığı itibar kaybı ve toplumsal tahribat mercek altına alınmaktadır. Akkaya, meslek etiğinin yalnızca bireysel bir vicdan meselesi değil, aynı zamanda hizmet kalitesini artıran ve mesleki itibarı güçlendiren kolektif bir güven mekanizması olduğunu savunarak, tüm meslek grupları için geçerli ve uygulanabilir bir etik çerçeve sunmayı hedeflemektedir.

Eserin altıncı bölümünde, Bülent Yılmaz “Bilgi Yönetimi (Kütüphanecilik) Etiği: Kuramsal Bir Çerçeve” başlıklı çalışmasında (ss. 237-270), kütüphanecilik mesleğinin özünü oluşturan bilgiye erişim, düşünce özgürlüğü ve tarafsızlık gibi temel değerleri kuramsal bir düzlemde değerlendirmektedir. 1990’lı yıllardan itibaren disiplin içerisinde yoğunlaşan etik tartışmalarını odağına alan yazar; meslek etiğini yalnızca davranışsal bir rehber değil, aynı zamanda mesleki kimliğin inşası, toplumsal saygınlığın tesisi ve profesyonel dayanışmanın güçlendirilmesi için temel bir ön koşul olarak nitelendirmektedir. Literatür ve uluslararası bildirgeler ışığında şekillenen çalışmada; bilgiye erişim, tarafsızlık, ayırım gözetmeksizin ücretsiz hizmet, mahremiyet ve açık erişim gibi ilkeler kütüphanecilik pratiğinin etik sütunları olarak tanımlanmaktadır. Özellikle telif hakları ile bilgi edinme hakkı arasındaki hassas dengenin korunması ve haksız kişisel çıkarın reddedilmesi gibi hususlar üzerinden mesleki sorumlulukların sınırlarını çizen Yılmaz, etik değerlerin hizmet süreçlerine yansıtılmasının “iyi kütüphaneci” olmanın yapı taşı olduğunu vurgulayarak alan yazına sistematik ve bütüncül bir perspektif sunmaktadır.

Yedinci bölümde, Fahrettin Özdemirci ve Burcu Yılmaz Karahan’ın hazırladığı “Dijital Çağda Arşivcilik Etiği: Yeni Sorumluluk Alanları ve Mesleki Dönüşüm” başlıklı çalışmada (ss. 271-294), dijitalleşme sürecinin belge yönetimi üzerindeki etkileri ve güncel etik problemler derinlemesine incelenmektedir. Yazarlar; fiziksel materyallere ve nesne merkezli koruma pratiklerine dayanan geleneksel arşivcilik etiğinin, dijital ekosistemin dinamik yapısı karşısında yetersiz kaldığını savunmaktadır. Belgelerin üretim, erişim ve muhafaza süreçlerindeki radikal değişimler sebebiyle etik sorumluluk alanlarının genişlediği vurgulanırken, etik yaklaşımın

henüz belgenin üretim aşamasında başlaması gerektiği ifade edilmektedir. Bu bağlamda, provenans ilkesinin dijital süreçlerle yeniden yorumlanması ve veri bütünlüğünün teknolojik araçlarla güçlendirilmesi bölümün temel dayanaklarını oluşturmaktadır. Disiplinler arası iş birliğini merkeze alan bu çalışma, dijital dönüşümün getirdiği riskleri yönetebilmek adına arşivcilik mesleği için bütüncül bir etik yeniden yapılanma önerisi sunmaktadır.

Nurdan Atalan Çayırezmez tarafından hazırlanan “Müzecilik Etiği” başlıklı sekizinci bölüm (ss. 295-335), koleksiyon yönetimi ve sergileme süreçlerindeki etik standartları British Museum gibi önemli örneklerle birleştirerek literatüre sunmaktadır. Müzeleri sadece eserlerin korunduğu mekânlar olmanın ötesinde; geçmişin bilgisini bugüne ve geleceğe aktaran birer eğitim, araştırma ve bellek kurumu olarak tanımlayan yazar; koleksiyon edinimi, koruma ve toplumsal etkileşim gibi temel işlevlerin etik ilkeler rehberliğinde yürütülmesinin zorunluluğuna dikkat çekmektedir. Milletlerarası Müzeler Konseyi (ICOM) tarafından belirlenen etik kuralların uluslararası temel standartlar olarak önemini vurgulayan çalışma, modern müzecilik faaliyetlerinin aynı zamanda bir “bilgi yönetimi” süreci olduğunu savunmaktadır. Değişen dünya şartları ve teknolojik dönüşümle birlikte güncellenen etik yaklaşımların ele alındığı bu bölümde, müze çalışanlarının yanı sıra ziyaretçilerin de veri, medya ve müze okuryazarlığı gibi alanlarda etik değerleri benimseyerek yaşam boyu öğrenme sürecine dahil olmaları gerektiği ifade edilmektedir.

Eserin tüm bölümleri değerlendirildiğinde, etiği mitolojik ve tarihsel kökenlerinden dijital çağın teknolojik gerçeklerine kadar uzanan geniş bir perspektifte incelendiği görülmektedir. Teorik ilkeler ile pratik uygulamalar arasında bağlantı kuran eserin sonuna eklenen dizin (ss. 337-338), kavramsal içeriğe erişimi kolaylaştırarak çalışmanın bir başvuru kaynağı olarak kullanımını desteklemektedir. Bu yönleriyle çalışma; bilgi profesyonelleri, araştırmacılar ve karar vericiler için dijital dönüşüm sürecindeki etik riskleri yönetmede kapsamlı bir rehber niteliği taşımaktadır.

Kaynakça

- Akkaya, M. A. ve Çağlar, M. (2025). Üniversite kütüphanesi çalışanlarının meslek etiği algısı ve mesleki etik ilkeler farkındalığı: İzmir Üniversiteleri örneği. *Bilgi Dünyası*, 26(1), 1-38. <https://doi.org/10.15612/BD.2025.808>
- Akkaya, M. A. ve Yıldırım, Z. (2017). Akademik bilgi üretimi ve etik. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5(2), 78-93. <https://dergipark.org.tr/en/pub/karefad/article/339885>
- Aydın, İ. (Ed.). (2024). *Akademik etik* (6. bs.). Pegem Akademi.
- Beygirci, B. (2022). Bilginin düzenlenmesinde kataloglama etiği: İlkeler ve sorunlar. *Bilgi Yönetimi*, 5(2), 322-339. <https://doi.org/10.33721/by.1160843>
- Çakırer, S. ve Akkaya, M. A. (2021). İzmir İli Halk Kütüphanesi çalışanlarında meslek etiği algısı ve davranışları. *Bilgi Yönetimi*, 4(1), 80-106. <https://doi.org/10.33721/by.888889>
- Furat, M. F. (2009). Arşivcilik meslek etiği. *Ekev Akademi Dergisi*, (41), 447-458.
- Kaya, A. (2025). Sosyal medyayı arşivlemenin teknik, yasal ve etik sorunları. *Türk Kütüphaneciliği*, 39(1), 1-26. <https://doi.org/10.24146/tk.1443560>

- Keseroğlu, H. S., Demir, G., Bitri, E. ve Güneş, A. (Ed.). (2015). *1. Uluslararası kütüphane ve bilginbilim felsefesi sempozyumu: Etik: Kuram ve uygulama (3-5 Eylül 2014)*. Hiperlink Yayınları.
- Özdemir, E. (2024). *Kütüphanecilik etiği: Üniversite kütüphanelerindeki personelin etik algı ve davranışları üzerine bir araştırma*. Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları.
- Reitz, J. M. (2004). Code of ethics. *Online dictionary for library and information science* içinde. Erişim 9 Şubat 2026, https://odlis.abc-clio.com/odlis_c.html#codeofethics
- Subaşıoğlu, F. (1998). Kütüphanecilik mesleğine etiksel bir yaklaşım. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 38(1-2), 467-478. <https://izlik.org/JA57UR35KN>
- Şeşen, Y. (2020). Kütüphanecilerin mesleki etik ilkelerine bakış açıları üzerine bir araştırma: Ankara Üniversitesi Kütüphaneleri örneği. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 59-81. <https://dergipark.org.tr/pub/euljss/article/789123>
- Toplu, M. (2007). Kütüphaneciliğin etik sorunu ve Türkiye yaklaşımı. *Türk Kütüphaneciliği*, 21(2), 186-217.
- Türk Dil Kurumu. (2026). Etik. *Güncel Türkçe Sözlük* içinde. <https://sozluk.gov.tr/>
- Türkiye Bilimler Akademisi. (2026). Etik. *TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü* içinde. <https://terim.tuba.gov.tr/>
- Yılmaz, M. (2007). *Etik ve kütüphanecilik*. Beşir Kitabevi.
- Zan, B. U., Yazıcı, A. ve Yazıcı, S. (2016). Kütüphanecilik etiği üzerine nitel bir çalışma. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 5826-5841.